

РОБОТА ПІД ЧАС НАВЧАННЯ: ОСНОВНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ ТА ВПЛИВ НА ПОДАЛЬШИЙ СТАТУС НА РИНКУ ПРАЦІ¹

У статті розглянуто основні характеристики роботи під час навчання та її вплив на подальший статус української молоді на ринку праці. Основні висновки дослідження базуються на даних опитування «Перехід від освіти до роботи», проведеного КМІСом у 2007 р. на замовлення Європейської освітньої фундації.

Ключові слова: перша робота, робота під час навчання, значуща робота, молодіжний ринок праці, перехід від освіти до роботи.

Економічний розвиток суспільства значною мірою обумовлений рівнем кваліфікації населення, зокрема молоді, яка перебуває на початку своєї трудової кар'єри. Однак позиція цієї вікової категорії на українському ринку праці є доволі хиткою: за даними Держкомстату, найбільший відсоток безробітних спостерігається серед осіб віком від 15 до 24 років (23,1 %) та від 25 до 29 років (11,1 %), тоді як аналогічний показник для всього працездатного населення становить 9,3 % [14].

Після закінчення навчального закладу молода людина має державну гарантію першого робочого місця, яка полягає в праві звернутись під час пошуку роботи до Державної служби зайнятості для одержання інформації про наявні робочі місця. При цьому в разі потреби молоді люди можуть пройти перекваліфікацію, одержати допомогу в громадських організаціях зі сприяння працевлаштуванню, спеціалізованих центрах для професійного навчання чи соціальних службах, які надають інформаційну, правову, психолого-педагогічну, медичну та іншу соціальну допомогу. Результатом такої державної політики мало б стати спрощення знаходження бажаними робочого місця, яке б відповідало рівню та напрямку їхньої освітньої підготовки.

Проте основними шляхами пошуку роботи продовжують залишатися мережі контактів молоді. Батьки, друзі, знайомі – основні помічники в працевлаштуванні студента. За даними С. Садрицької, 41 % студентів планували залучати до вирішення проблеми з працевлаштуванням батьків і родичів [16, с. 526]. Ті, хто не має такої можливості, мусять самостійно шукати шляхи отримання бажаної посади.

За цих умов робота під час навчання розглядається студентами як один із засобів налагодження соціальних контактів, підвищення рівня професійної підготовки та одержання рекомендацій для майбутнього працевлаштування. Приміром, за даними російської дослідниці М. Ворони, останні два десятиріччя кількість працюючих студентів у країні коливалася від 39 % до 46 % [3, с. 107], що свідчить про значну поширеність такої трудової практики.

Потреба студентів у необхідних для подальшої роботи знаннях задовольняється і програмами стажування студентів та випускників, передбаченими низкою міжнародних та вітчизняних компаній. Молодь засвоює актуальні знання про специфіку професійних обов'язків під час освітніх програм, що організовуються студентськими недержавними організаціями. Наприклад, у міжнародній громадській студентській організації AIESEC спільно з бізнес-структурами протягом усього року безкоштовно або за невелику плату реалізуються різноманітні навчальні програми [12].

Попри існування достатньо широких можливостей здобуття професійної підготовки студентами під час навчання та програм, які дають змогу поєднувати навчання з роботою, питання зв'язку між роботою під час навчання та подальшим працевлаштуванням є мало дослідженим науковцями. Так, найбільш поширеними напрямками студій статусу молоді на ринку праці є такі: з'ясування чинників та форм молодіжного безробіття [4; 10; 18; 20; 21; 24], розгляд основних характеристик зайнятості молоді [1; 6; 7; 9; 22; 24–26; 28], визначення соціодемографічного портрета працюючого студента [2; 5; 17; 19], опис цінностей трудової діяльності [8; 13; 16; 18] та висвітлення особливостей поєднання навчання та роботи [23; 26; 27]. Однак вплив зайнятості під час навчання на статус на ринку

¹ Авторка висловлює вдячність магістру соціології Я. В. Охріменко за допомогу у визначенні теоретичного підґрунтя розвідки.

праці після його завершення не був предметом спеціальних соціологічних розвідок, відтак, його дослідженню і присвячено цю статтю.

Емпірична основа дослідження та основні зміни

Висновки статті ґрунтуються на даних опитування «Перехід від освіти до роботи», проведеного КМІСом у січні 2007 р. на замовлення Європейської освітньої фундації. Вибірка дослідження є репрезентативною для українців віком від 15 до 34 років, які завершили безперервну освіту протягом 2001–2006 рр. Кількість опитаних становить 2015 осіб.

З огляду на необхідність опису основних характеристик статусу молодих людей на ринку праці, при аналізі даних було виділено три основні типи зайнятості молоді:

- випадкові заробітки під час навчання (робота тривалістю менше шести місяців або із зайнятістю менше 20 годин на тиждень, яка могла бути як офіційною, так і неофіційною);
- значуща робота під час навчання (робота тривалістю не менше шести місяців, за якої зайнятість становить більше 20 годин на тиждень та яка може бути як офіційною, так і неофіційною);
- перша робота після завершення безперервного навчання (будь-яка форма працевлаштування після завершення безперервного навчання).

При цьому під безперервним навчанням ми розуміли процес освіти, який не переривався на рік та більше, за винятком академічної відпустки, служби в армії, декретної відпустки.

Серед основних характеристик позиції молоді на ринку праці для випадкових заробітків під час навчання нами було виділено такі: характер роботи, тип зайнятості й кількість годин роботи на тиждень.

Для значущої роботи під час навчання та для першої роботи – це статус на роботі (офіційний співробітник, неофіційний співробітник, самозайнятий, помічник у сімейному бізнесі), розмір заробітної плати, група заняття за класифікацією професій ISCO-88, часові характеристики зайнятості (повний, неповний робочий день), тип трудового контракту, форма власності трудової організації, мінімальний рівень підготовки для отримання посади, відповідність освіти фаху роботи, а також престиж заняття (шкала Треймана) та класова належність (шкала EGP)².

² Шкала була перекодована в такий спосіб, що мала три градациї: службовий, проміжний та робітничий класи. Детальніший опис шкали EGP у роботі С. Оксамитної [11].

Основні характеристики зайнятості молоді під час навчання

У процесі здобуття освіти молоді люди можуть приймати рішення про її поєднання з тією чи іншою формою зайнятості або ж виходом на ринок праці лише після її завершення. На основі даних опитування було виділено чотири типи стратегій поєднання навчання та роботи:

- поєднання навчання з підробітком;
- поєднання навчання зі значущою роботою;
- поєднання навчання і зі значущою роботою, і з підробітком;
- навчання без залучення до трудової діяльності.

У цілому приблизно третина опитаних (30,3 %) мала досвід роботи під час навчання і значущих гендерних відмінностей у частці залучених до ринку праці зафіксовано не було. Гендерні відмінності в поширеності перелічених вище стратегій поєднання роботи та навчання було виявлено лише для першої з них: кількість чоловіків, які мали лише підріток під час навчання, була більшою за кількість жінок (17 % проти 12 %) ³.

Загалом досвід підрітків під час навчання мали 19,3 % опитаних, і ця частка серед чоловіків, у порівнянні з жінками, є дещо вищою (22,8 % проти 16,2 %) ⁴. Випадкові заробітки зазвичай мали місце на канікулах – їх практикували 74,3 % опитаних, зокрема 79,4 % чоловіків та 67,8 % жінок. Наступними за популярністю були в чоловіків підрітки на вихідних або вночі, а в жінок – часткова зайнятість на кшталт прибирання, догляду за дітьми тощо (54,7 % та 51,4 % опитаних із вказаних категорій відповідно).

Молоді жінки та чоловіки обирали й різні сфери діяльності. Так, хлопці найчастіше підробляли на будівельних, сантехнічних, малярських, теслярських роботах та роботах з електрикою (35,5 %), сільськогосподарських, садівничих та польових роботах (20,7 %), рідше – ремонтуючи техніку чи машини, працюючи з металом (13,4 %), у сфері роздрібних продажів, транспорту, пересування (12,4 %). Більшість дівчат працювала у сфері роздрібних продажів, транспорту та пересування (28,1 %), рідше викладали в групах, давали приватні уроки, робили переклади, обробляли дані (19,3 %), працювали в готелі, ресторані, кафе, закладах громадського харчування (18,6 %), приблизно кожна десята підробляла в дитячому таборі чи у сфері мистецтва і розваг (9,3 %).

³ Значущість розбіжностей встановлено із застосуванням z-критерію з поправкою Бонфероні, $p = 0,05$.

⁴ Значущість розбіжностей встановлено із застосуванням z-критерію з поправкою Бонфероні, $p = 0,05$.

Кількість годин, які молоді люди щотижня витрачали на підробітки, коливалася в діапазоні від 1 до 20. У середньому вони тривали по 15,37 години на тиждень, при цьому 18 та більше годин працювали 52,2 % з тих, хто відповів на це питання, серед яких 35,6 % мало 20 робочих годин щотижнево.

Частка тих, хто мав досвід значущої роботи під час навчання, становить 16 %, значущо не відрізняючись для чоловіків та жінок⁵. Приблизно кожен п'ятий працював неофіційно (21,9 %), але більша частина мала офіційне працевлаштування (75,8 %). Зайнятість у приватному та державному секторах мала майже однакову популярність серед молодих людей – там працювали під час навчання по 43,4 % та 45,7 % осіб, значно менше молоді обрало компанії змішаної форми власності (10 %). При цьому дівчата тяжіли до роботи в державному секторі (51,1 % проти 39,4 % у хлопців), тоді як хлопці частіше були зайняті в компаніях змішаної форми власності (14,8 % на відміну від 6 % у дівчат)⁶.

Вказуючи сферу зайнятості, молодь найчастіше ідентифікувала себе як професіоналів (17,2 % чоловіків та 35,4 % жінок), працівників у сфері обслуговування і торгівлі (10,2 % чоловіків та 25,4 % жінок), спеціалістів (13,2 % чоловіків та 11,6 % жінок). Серед чоловіків також була значною частка кваліфікованих робітників з інструментом (22,3 %) та робітників елементарних професій (15,3 %), а серед жінок – технічних службовців та клерків (14,3 %).

Молоді жінки були зосереджені переважно в службовому (45,4 %) та проміжному класі (44,9 %), тоді як чоловіки – у службовому (36 %) та робітничому класі (50,4 %), частки осіб різної статі, належних до проміжного та робітничого класів, значущо розрізнялись⁷.

Престиж заняття в жінок є вищим, аніж у чоловіків: середній бал за шкалою Треймана у них становив 45,89, а медіанний – 46,62, тоді як у чоловіків значення цих показників досягали лише 41,18 та 39,5 балів⁸.

Середній розмір заробітної плати в молодих людей, які мали досвід значущої роботи, становив

659,91 грн⁹ (130,7 дол. США)¹⁰, медіанний рівень заробітку – 500 грн (99 дол. США). Середнє значення заробітку в чоловіків і жінок відрізнялося і становило 792,54 грн (156,9 дол. США) та 551,96 грн (109,3 дол. США) відповідно¹¹.

Незважаючи на залучення до навчального процесу, більшість молодих людей працювала повний робочий день (82,1 %). Значна частина опитаних мала трудовий договір на необмежений термін або постійне призначення (64 %), водночас без договору працював майже кожен п'ятий (22,5 %).

У роботодавців зазвичай не надто високі вимоги до освітнього рівня студентів, які хочуть поєднати навчання і роботу: мінімальний освітній рівень бакалавра очікувався від 6,9 % респондентів, спеціаліста – від 12,1 %, а магістра – лише від 1,7 %. Приблизно кожен п'ятий опитаний зазначив, що вимог до його освітнього рівня не висувалося (22,2 %), при цьому такий тип вакансій чоловіки обирали значно частіше, аніж жінки (29,7 % проти 15,9 %)¹². Майже в половині випадків для роботодавців не мав значення і напрям підготовки студента, що зазначило 46,7 % опитаних, проте третина респондентів вказало на повну відповідність освіти фаху (32,9 %).

Основні характеристики зайнятості молоді після закінчення навчання

Більшість молодих людей після завершення безперервної освіти виходить на ринок праці (78,2 %). При цьому вони рідко продовжують працювати на тій самій роботі, яку мали під час навчання: перше працевлаштування збігається зі значущою роботою лише у 5,8 % опитаних, а з іншою роботою, одержаною до припинення навчання, – у 1,4 %.

У більшості випадків це офіційна зайнятість (59,8 %), хоча майже третина опитаних працює неофіційно (27,4 %), ще 4,2 % осіб охарактеризували себе як самозайнятих. Цей останній вид зайнятості більш популярний серед чоловіків, аніж жінок: частка зайнятих у такий спосіб становить 5,9 % та 3,1 % відповідно¹³.

⁹ Для розрахунку середнього значення змінна була очищена від викидів.

¹⁰ Курс обраховано з огляду на наявні на момент проведення опитування курси валют НБУ.

¹¹ Оскільки розподіл значень розміру заробітку значущо відрізнявся від нормального (значущість відмінності перевірено із застосуванням критерію Колмогорова – Смирнова, $p < 0,001$), то перевірка гендерних відмінностей у його рівні здійснювалася із застосуванням U-тесту Мана – Уїтні, значущість відмінностей на рівні $p < 0,001$.

¹² Значущість розбіжностей встановлено із застосуванням z-критерію з поправкою Бонфероні, $p = 0,05$.

¹³ Значущість розбіжностей встановлено із застосуванням z-критерію з поправкою Бонфероні, $p = 0,05$.

⁵ Значущість розбіжностей встановлено із застосуванням z-критерію з поправкою Бонфероні, $p = 0,05$.

⁶ Значущість розбіжностей встановлено із застосуванням z-критерію з поправкою Бонфероні, $p = 0,05$.

⁷ Значущість розбіжностей встановлено із застосуванням z-критерію з поправкою Бонфероні, $p = 0,05$.

⁸ Оскільки розподіл значень престижу заняття значущо відрізнявся від нормального (значущість відмінності перевірено із застосуванням критерію Колмогорова – Смирнова, $p < 0,001$), то перевірка гендерних відмінностей у його рівні здійснювалася із застосуванням U-тесту Мана – Уїтні, значущість відмінностей на рівні $p = 0,017$.

Першим місцем роботи молоді люди частіше обирають приватну компанію, аніж державний сектор (52 % проти 34,8 %), і поширеність роботи в приватній компанії тут є вищою, аніж для роботи під час навчання.

Галузева гендерна сегрегація, відмічена при розгляді значущої роботи протягом здобуття освіти, спостерігається і для першої зайнятості після її завершення. Так, чоловіки в основному є кваліфікованими робітниками з інструментом (25,3 %), робітниками елементарних професій (22,5 %), працюють у сфері обслуговування та торгівлі (13,8 %) та є операторами і складальниками устаткування та машин (12,3 %). Тоді як жінки зосереджені у сфері обслуговування і торгівлі (31,7 %), є професіоналами (24,3 %), спеціалістами (12,6 %) та робітниками елементарних професій (9,6 %).

Класовий розподіл для першої роботи також повторює розподіл для значущої роботи під час навчання: чоловіки зосереджені в робітничому класі (64,8 %), жінки – у проміжному (44,8 %) та службовому (33,6 %).

Престиж заняття в жінок продовжує бути вищим, аніж у чоловіків: у жінок середнє та медіана становлять 41,35 та 35,75, у чоловіків – 35,2 та 32,75¹⁴.

Середній розмір заробітку молоді при входженні на ринок праці становить 703,38 грн¹⁵ (139,3 дол. США)¹⁶, медіанний рівень – 519,38 грн (102,8 дол. США). При цьому має місце гендерна диференціація оплати праці: середній заробіток чоловіків – 832,17 грн (164,8 дол. США), а жінок – 577,99 грн (114,5 дол. США)¹⁷.

Більшість опитаних працювала повний робочий день, хоча цей варіант чоловіки обирали частіше за жінок (91,9 % проти 86 %), тоді як до неповної зайнятості були більш схильними жінки¹⁸. Мали трудовий договір на необмежений термін чи постійне призначення 53,2 % опитаних, натомість без контракту працювали 27,9 % осіб.

Вимоги до освітнього рівня кандидатів на посаду, так само, як і для значущої роботи під час

навчання, були не надто високими: освітній рівень, вищий за базову вищу освіту (диплом бакалавра), очікувався лише від 17,9 % опитаних, ще у 22,4 % випадків таких вимог не було. Повна відповідність освіти фаху вимагалася роботодавцем від 29,5 % опитаних, і цей тип вакансії частіше вказували жінки (34,9 % проти 28,7 % у чоловіків), тоді як не було визначено напрям освітньої підготовки у 41,7 % випадків, при цьому частка чоловіків, належних до цієї категорії, є вищою за аналогічну частку жінок (49,7 % проти 40,3 %).

Вплив роботи під час навчання на подальший статус на ринку праці

Вплив роботи під час навчання на статус молоді людини на ринку праці може здійснюватися двома шляхами:

- полегшення адаптації до трудової діяльності в результаті знаходження індивідом робочого місця ще в процесі навчання;

- підвищення шансів індивіда зайняти кращу позицію на ринку праці завдяки набуттю досвіду, нових знань, умінь і навичок, розширенню мережі контактів протягом роботи під час навчання.

Як уже зазначалося, менше ніж у 10 % молодих людей робота під час навчання збігається з роботою після його завершення, відповідно, вона рідко сприяє спрощенню професійної адаптації індивіда. Чи є раннє входження на ринок праці перевагою при одержанні позиції з кращими характеристиками після завершення навчання?

Для визначення впливу досвіду роботи під час навчання на статус індивіда на ринку праці було перевірено наявність відмінностей у його ключових характеристиках: класовій позиції, престижі заняття, заробітній платі – в осіб, які мали досвід роботи під час навчання, та тих, хто його не мав. Перелічені виміри статусу на ринку праці виступали залежними змінними моделей: перша – мультиноміальної регресії, друга та третя – загальної лінійної. З огляду на те, що розподіл змінної, яка фіксує розмір заробітної плати, значущо відрізнявся від нормального¹⁹, до нього було застосовано логарифмічне перетворення.

Досвід роботи під час навчання визначався двома різними способами:

- наявність будь-якого трудового досвіду під час навчання: лише підробітків, лише значущої роботи або обох цих форм зайнятості (індикатор – дихотомічна змінна «наявний досвід роботи – відсутній досвід роботи»);

¹⁴ Оскільки розподіл значень престижу заняття значущо відрізнявся від нормального (значущість відмінності перевірено із застосуванням критерію Колмогорова – Смирнова, $p < 0,001$), то перевірка гендерних відмінностей у його рівні здійснювалася із застосуванням U-тесту Мана – Уїтні, значущість відмінностей на рівні $p < 0,001$.

¹⁵ Для розрахунку середнього значення змінна була очищена від викидів.

¹⁶ Курс обраховано з огляду на наявні на момент проведення опитування курси валют НБУ.

¹⁷ Оскільки розподіл значень розміру заробітку значущо відрізнявся від нормального (значущість відмінності перевірено із застосуванням критерію Колмогорова – Смирнова, $p < 0,001$), то перевірка гендерних відмінностей у його рівні здійснювалася із застосуванням U-тесту Мана – Уїтні, значущість відмінностей на рівні $p < 0,001$.

¹⁸ Значущість розбіжностей встановлено із застосуванням z-критерію з поправкою Бонфероні, $p = 0,05$.

¹⁹ Значущість відмінності перевірено із застосуванням критерію Колмогорова – Смирнова, $p < 0,001$.

Таблиця 1. Чинники розміру першої заробітної плати

Змінні	В	Значущість
Інтерцепт	5,783	$p < 0,001$
Стать*	0,363	$p < 0,001$
Тип населеного пункту**	-0,246	$p < 0,001$
Кількість років навчання	0,039	$p < 0,001$
Досвід значущої роботи***	0,149	0,048
R ²		0,118
Уточнений R ²		0,115

* Референтна категорія – жіноча.

** Референтна категорія – місто.

*** Референтна категорія – відсутній досвід.

Таблиця 2. Чинники розміру престижу першого заняття

Змінні	В	Значущість
Інтерцепт	-4,774	0,017
Стать*	-7,181	$p < 0,001$
Тип населеного пункту**	-2,193	$p < 0,001$
Кількість років навчання	3,705	$p < 0,001$
R ²		0,347
Уточнений R ²		0,345

* Референтна категорія – жіноча.

** Референтна категорія – місто.

Таблиця 3. Чинники класової позиції престижу першого заняття (порівняння з робітничим класом)

Змінні	Службовий клас		Проміжний клас	
	В	Значущість	В	Значущість
Інтерцепт	-11,664	$p < 0,001$	-0,345	0,467
Стать*	-1,722	$p < 0,001$	-2,074	$p < 0,001$
Тип населеного пункту**	-0,585	$p < 0,001$	-0,445	$p < 0,001$
Кількість років навчання	0,944	$p < 0,001$	0,112	0,003
Псевдо R ² , Нагелкерк	0,468			

* Референтна категорія – жіноча.

** Референтна категорія – місто.

• наявність досвіду значущої роботи під час навчання (індикатор – дихотомічна змінна «наявна значуща робота під час навчання – відсутня значуща робота під час навчання»).

Вплив кожного з індикаторів тестувався у всіх трьох описаних вище вимірних моделях.

Вплив незалежної змінної «досвід роботи під час навчання» контролювався за рахунок введення до моделей низки інших предикторів, зокрема: статі, типу населеного пункту проживання (дихотомічна змінна з градаціями «село–місто»), кількості років навчання²⁰.

За результатами аналізу даних, стать, тип населеного пункту проживання, кількість років навчання та досвід значущої роботи описували 11,5 % варіації логарифму заробітної плати індивіда після завершення навчання (табл. 1). Найвищим розмір заробітку був у чоловіків з високим рівнем освіти, які мешкали в місті та мали досвід значущої роботи під час навчання. Однак вплив

²⁰ Змінна одержана шляхом перекодування даних про освітній рівень, здобутий після завершення безперервної освіти, у середню кількість років навчання для цього рівня.

трудового досвіду на заробітну плату хоч і значущий, все ж достатньо невеликий: показник часткової η^2 для цієї змінної становив лише 0,003 і був найнижчим з-поміж оцінок частки дисперсії залежної змінної, поясненої включеними до моделі предикторами (так, для статі він був 0,074, для типу населеного пункту проживання – 0,034, для кількості років навчання – 0,014).

Дисперсія престижу першого заняття на 34,5 % пояснювалася кількістю років навчання, типом населеного пункту, де мешкав респондент, та його статтю (табл. 2). Його найвищі значення спостерігалися в освічених жінок, які мешкали в містах. Досвід роботи значущого впливу на престиж першого заняття не справляв.

Перелік предикторів класової позиції першого заняття молоді був аналогічним до наведеного для престижу заняття (табл. 3), так само досвід роботи під час навчання не належав до значущих предикторів моделі. Разом стать, тип населеного пункту та кількість років навчання пояснювали

46,8 % варіативності залежної змінної. Імовірність входження до службового та проміжного класів, у порівнянні з робітничим, є найвищою в жінок-містянок з високим освітнім рівнем.

Висновки

Підсумовуючи результати дослідження статусу молоді на ринку праці під час навчання та після його завершення, а також впливу досвіду роботи на основні характеристики першого заняття, можемо зробити такі констатації.

• Під час навчання працювало близько третини молодих українців (30,3 % опитаних). Частки тих, хто підробляв та мав значущу роботу, майже не відрізнялись, становлячи 19,3 % та 16 %. При цьому гендерних відмінностей у загальній кількості осіб, які мали досвід трудової діяльності, не було виявлено, хоча частка чоловіків, які мали лише підробіток, значущо перевищувала аналогічний показник у жінок.

• Підробляли молоді люди переважно на канікулах, працюючи в середньому по 15,3 години

на тиждень. Чоловіки обирали переважно будівельні, сантехнічні, малярські, теслярські роботи та роботи з електрикою або ж сільськогосподарські, садівничі та польові роботи. Жінки частіше працювали у сфері роздрібних продажів, транспорту та пересування, рідше викладали в групах, давали приватні уроки, робили переклади, обробляли дані або працювали в готелі, ресторані, кафе чи закладах громадського харчування.

- Перша значуща робота в переважній більшості опитаних була офіційною, на повний робочий день, за постійним призначенням. Частка зайнятих у приватному та державному секторі майже не відрізнялась. Гендерні відмінності в позиції на ринку праці були наявні у сфері заняття (чоловіки переважно були кваліфікованими працівниками з інструментом або професіоналами, жінки – професіоналами та працівниками у сфері обслуговування та торгівлі), престижі заняття (вищому в жінок) та класовій позиції (чоловіки зосереджені в основному в робітничому та службовому класах, а жінки – у службовому та проміжному класах), розмірі заробітку (вищому в чоловіків). Роботодавці у вимогах до кожної п'ятої вакансії не визначали очікуваний освітній рівень, а майже в половині – напрям підготовки.

- Після завершення навчання молодь також в основному офіційно зайнята, працює повний робочий день, частіше в приватному секторі, аніж

у державному, близько половини респондентів має постійне призначення або необмежений трудовий контракт. Зберігаються гендерні відмінності у сфері діяльності (чоловіки частіше були кваліфікованими працівниками з інструментом або працівниками елементарних професій, тоді як жінки зайняті у сфері обслуговування та торгівлі або є професіоналами), престижі заняття (вищому в жінок) та класовій позиції (чоловіки належать переважно до робітничого класу, а жінки – до проміжного та службового), розмірі заробітку (вищому в чоловіків). Значна частина вакансій, які одержували молоді люди, не була спеціалізованою: так само, як і для значущої зайнятості під час навчання, освітній рівень не вказувався для кожної п'ятої вакансії, а напрям підготовки – для 41,7 % з них.

- Перше працевлаштування після завершення освіти збігається з роботою під час навчання менше ніж у 10 % опитаних.

- Досвід роботи під час навчання зумовлює лише розмір заробітної плати при входженні на ринок праці після його завершення. Класова позиція першої зайнятості та її престиж значущо не відрізнялися в осіб з різним стажем трудової діяльності. При цьому з двох індикаторів досвіду роботи під час навчання чинником заробітку індивіда була лише наявність у нього значущої роботи.

Список літератури

1. Арсентьева Н. М. Модели поведения в сфере образования и на рынке труда: механизм и факторы формирования / Н. М. Арсентьева, В. П. Бусыгин, И. И. Харченко // Регион: экономика и социология. – 2006. – № 1. – С. 126–140.
2. Вознесенская Е. Д. «Кончить курс и место достать»: исследование вторичной занятости студентов / Е. Д. Вознесенская, Д. Л. Константиновский, Г. А. Чердиченко // Социологический журнал. – 2001. – № 3. – С. 101–120.
3. Ворона М. А. Мотивы студенческой занятости / М. А. Ворона // Социологические исследования. – 2008. – № 8. – С. 106–115.
4. Ельчанинов П. М. Проблемы трудовой занятости сельской молодежи / П. М. Ельчанинов // Социологические исследования. – 2004. – № 2. – С. 133–136.
5. Звоновский В. Молодежь на рынке вторичной занятости / Владимир Звоновский, Регина Белоусова // Вестник общественного мнения: Данные. Анализ. Дискуссии. – 2006. – № 2 (82). – С. 62–72.
6. Іващенко О. В. Зайнятість і професійна освіта: до проблеми взаємовідповідності / Ольга Іващенко // Вісник Львівського національного університету. Серія соціологічна. – 2008. – Вип. 2. – С. 321–330.
7. Малиш Л. О. Освітній рівень української молоді крізь призму вимог ринку праці / Л. О. Малиш // Наукові записки НаУКМА. – 2009. – Т. 96 : Соціологічні науки. – С. 22–32.
8. Мкртчян Г. М. Стратифікація молоді в сферах освіти, зайнятості і потреблення / Г. М. Мкртчян // Социологические исследования. – 2005. – № 2. – С. 104–113.
9. Молодь України: від освіти до праці / [С. Оксамитна, О. Виноградов, Л. Малиш, Т. Марценюк] ; під ред. С. Оксамитної. – К. : ВПЦ НАУКМА, 2010. – 202 с.
10. Нассибуллин Р. Р. Молодежь на рынке труда крупного города / Р. Р. Нассибуллин // Социологические исследования. – 2007. – № 11. – С. 140–142.
11. Оксамитная С. Концепция классов Дж. Голдторпа: опыт применения в Украине / Светлана Оксамитная // Классовое общество. Теория и эмпирические реалии / под ред. С. Макеева. – К. : ИСНАУ, 2003. – С. 83–106.
12. Офіційний сайт Міжнародної громадської студентської організації AIESEC [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://aiesec.org.ua>. – Назва з екрана.
13. Поколение XXI века: опыт социологического исследования [Электронный ресурс] / Фонд подготовки кадрового резерва «Государственный клуб», Фонд социальных и маркетинговых исследований (г. Калининград), Фонд «Общественное мнение». – 2008. – 36 с. – Режим доступа: <http://bd.fom.ru/pdf/prezentia2.pdf>. – Загл. с экрана.
14. Рівень безробіття населення (за методологією МОП) за статтю, віковими групами та місцем проживання у 2014 році [Електронний ресурс] / Держкомстат України. – Режим доступу: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2014/gr/eans/eans_u/rbrn_rik14_u.htm. – Назва з екрана.
15. Садрицька С. В. Чинники реалізації професійних домагань сучасної студентської молоді / Садрицька Світлана Валеріївна // Методологія, теорія та практика соціологічного аналізу сучасного суспільства : зб. наук. пр. – Х. : Вид. центр ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2008. – С. 525–528.
16. Соколов А. В. Ценностные ориентации постсоветского гуманитарного студенчества / А. В. Соколов, И. О. Щербакова // Социологические исследования. – 2003. – № 1. – С. 115–124.
17. Творогова С. В. Трудовая занятость как фактор накопления человеческого и социального капитала студентов

- в постсоветской России : автореф. дис. ... канд. соц. наук : спец. 22.00.04 «Социальная структура, социальные институты и процессы» / С. В. Творогова ; ГУВШЭ. – М., 2003. – 20 с.
18. Чупров В. И. Молодежь в общественном воспроизводстве / В. И. Чупров // Социологические исследования. – 1998. – № 3. – С. 93–106.
 19. Чупров В. И. Проблемы вторичной занятости учащейся молодежи: состояние и перспективы / В. И. Чупров, Ю. А. Зубок // Социологические исследования. – 1996. – № 9. – С. 88–95.
 20. Breen R. Explaining Cross-national Variation in Youth Unemployment. Market and Institutional Factors / Richard Breen // European Sociological Review. – 2005. – Vol. 21, № 2. – P. 125–134.
 21. Education at a Glance 2014: OECD Indicators. – Paris : OECD Publishing, 2014. – 566 p.
 22. Hannan D. F. Cross-National Research on School to Work Transitions: An Analytical Framework / Damien F. Hannan, David Raffé, Emer Smyth // Great Britain : OECD Secretariat, 1996. – 29 p.
 23. Kerckhoff A. C. Transition from School to Work in Comparative Perspective / A. C. Kerckhoff // Handbook of the Sociology of Education. – NY : Springer Science + Business Media, LLC, 2000. – P. 453–474.
 24. Shavyt Y. From School to Work. A Comparative Study of Educational Qualification and Occupational Destination / Yossi Shavyt, Walter Muller. – Oxford : University Press, 1998. – 550 p.
 25. Smyth E. Gender Differentiation in Education and Early Labour Market Transitions: A Comparative Analysis / Emer Smyth // TSER project: Comparative Analysis of Transitions from Education to Work in Europe. – Ireland, 2001. – 37 p.
 26. Transition from Education to Work in EU Neighbouring Countries / European Training Foundation. – Luxembourg : Office for Official Publication of the European Communities, 2008. – 82 p.
 27. Van der Velden R. The Integration of Young People into the Labour Market within the European Union: The Role of Institutional Settings / Rolf van der Velden, Maarten H. J. Wolbers // TSER Project: Comparative Analysis of Transitions from Education to Work in Europe. – Research Centre for Education and the Labour Market (ROA) Maastricht University, 2001. – 29 p.
 28. Wolbers M. Learning and Working: Double Statuses in Youth Transitions within the European Union / Maarten H. J. Wolbers // TSER Project: Comparative Analysis of Transitions from Education to Work in Europe. – Research Centre for Education and the Labour Market (ROA) Maastricht University, 2001. – 26 p.

L. Malysh

JOB BEFORE LEAVING EDUCATION: MAIN CHARACTERISTICS AND IMPACT ON CURRENT LABOUR MARKET SITUATION

The article investigates main characteristics of job before leaving education and impact of this type of work experience on current labour market situation of Ukrainian youth. The main findings of the research are based on the data of 2007 sociological survey Transition from School to Work conducted by Kyiv International Institute of Sociology at the initiative of the European Training Foundation.

Keywords: first job, job before leaving education, significant job, youth labour market, transition from education to work.

Матеріал надійшов 07.05.2015